Хоміній Ю.О.
асистент вчителя з інклюзивним та інтегрованим навчанням
Костянтинівська загальноосвітня школа «ПРОМЕТЕЙ»

СВОЄРІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ: ПОЕТИКА/СТИЛІСТИКА

Анотація. *У статті представлено інформацію про особливості українського футуризму, зокрема її поетику та стилістику. Акцентовано увагу на тому, що футуристи проголошували революцію форми, незалежної від змісту; привертали увагу до формального експерименту, вносили зміни до поетичної мови, вносили корективи в мовлення письменників, впроваджували новітнє ставлення до слова як до матеріалу.*

Ключові слова: *футуризм, стилістика, поетика, словесне мистецтво, літературознавство.*

Khominich Y.O. Peculiarity of Ukrainian Futurism: Poetics / Stylistics. *The article presents information about the peculiarities of Ukrainian futurism, in particular its poetics and style. Emphasis is placed on the fact that the futurists proclaimed a revolution of a form independent of content; drew attention to the formal experiment, made changes to the poetic language, made adjustments to the speech of writers, introduced the latest attitude to the word as a material.*

Key words: *futurism, stylistics, poetics, verbal art, literary criticism.*

На даний час у літературознавчому просторі все частіше починають вивчати та розглядати саме проблеми поетики. Та точного розмежування ключових принципів, критеріїв, типів поетики недостатньо. Це відбувається через те, що під час активного розвитку літературознавства, критики та літературознавці не були дійшли до спільного взаємовирішення цього питання [2, с. 82].

Поетика – є одним з найперших літературних понять, які з'явились у літературознавстві. Це поняття найважче піддається змінам та трактуванням. Якщо брати до уваги визначення, яке має більш широке значенням, то йому притаманні такі визначення:

- наука про літературу (близьке до поняття: літературознавство);
- розділ літературознавства [4, 861].

Але, якщо брати до уваги вузьке значення, то поетика вважається наукою, яка вивчає форму художнього твору. Для того, щоб зрозуміти сенс терміну «поетика» залежить від поняття «літературний твір». На даний час

така категорія осмислюється «як функціонально рухома система зв'язків, де кожен елемент, взаємодіючи з іншими, переносить на них свою енергію і навпаки, а всі разом вони індуктують значно сильніше і якісно інше світло, ніж кожен зокрема» [1, с. 131].

У період між 80-90-х років поетику розглядали та вивчали як систему. До літературознавства постійно долучають різноманітні нові думки щодо поетики та розглядаються різноманітні методологічні ідеї, які утворюють трактування терміна. Завданням поетики вважають формування засобів відтворення у певній художній структурі «світообразу» митця, його задуму. Початок – це один з найперших термінів в літературі. Саме він постійно зазнавав змін через еволюцію художньої літератури. Ще а античні часи «початком» вважалося набуття знань про літературу в цілому («Про поетичне мистецтво» Аристотеля).

Пізніше проблеми значення мистецтва були відображені й у філософії, естетиці і тим самим залишили для «початку» тільки загальні питання, які допомагали описати художні форми. Також, поетикою цікавилися й у період Відродження та класицизму. («Поетика» Скалігера), зосереджуючи увагу на самостійну науку, яка має власні, чіткі, конкретні межі та завдання. Вже у XIX ст. «початок» насичується саме філософським значенням (Г.-В.-Ф. Гегель), поглядами романтиків (Ф. Шлегель), мовознавців (О. Потебня, О. Веселовський), у XX ст. – структуралістів.

Футуристичний період вивчення даного питання полягає у тому, що звертається увага на конкретні розділи, а саме композицію, поетичне мовлення, версифікацію тощо. Також, на цей час припали спроби щодо заміни її на один з напрямів теорії літератури, наприклад, стилістикою. Початок вирізняється для обслуговування певних локальних потреб розкриття жанру (роман у віршах, притча), цілісність творчих засобів письменництва, стильових тенденцій літературних напрямів, зокрема історичних закономірностей їхнього розвитку.

Предметом словесного зображення – є мова, мовлення героїв твору, потік свідомості героїв тощо. Саме за допомогою цього відбувається можливо зрозуміти авторський задум, це дає нам змогу зрозуміти на що наголошує письменник і тим самим схарактеризувати внутрішній стан героїв, їх світоглядні риси. У літературознавстві присутня ще й оціночно-виражальна функція мовлення. Така функція пов'язана з відбором слів, за допомогою яких читач має змогу зрозуміти ставлення автора до власного твору. Читати художні тексти можна в аудиторії або за допомогою електронних засобів навчального призначення [5, с. 35].

Засобами словотворчого увиразнення мовлення – є слова або словосполучення, яка не є літературною мовою, не відтворено у словниках. Тобто такі слова створилися та виникли під час формування власної індивідуальної мовної неповторності, але при цьому не нехтуючи її сенсовим навантаженням. Одним із найпопулярніших засобів словотворчого увиразнення мовлення є неологізми, і тому дуже серйозні поняття та слова, мова, під якої використовують нові слова і вирази, важко піддається розумінню читача. Якщо неологізми у творі визначають та підтверджують специфіку творчості письменника та надають певних характеристик тої епохи, то така мова – є явищем, а інколи й експериментом. Дуже часто митці футуристи на початку ХХ ст. розглядали певні слова і видозмінювали їх. Та для того щоб провести чітку градацію між неологізмами і зарозумілою мовою дуже часто складно та неможливо.

Неологізми з'явилися через те, що виникла потреба давати назви новим явищам і поняттям, які постійно з'являються під час людського життя. Проблеми, які розглядали авантюристи в літературознавстві не були цілісного розгляду, що обумовлено як специфікою історичного розвитку науки, так і. «іманентними особливостями одного із «найскандальніших» і найбільш «агресивних» стильових напрямків ХХ ст. [3, с. 216].

Індивідуальна новизна – одна з найяскравіших ознак художнього мовлення – притаманна поетиці футуризму. Футуристи намагалися знайти щось нове саме за допомогою поетичних образів, лексики, синтаксису та пунктуації. Новизні методи футуристів дуже часто розглядалися фундаментально та зосереджували увагу читачів на руйнуванні старих канонів мистецтва. Через такі бажання більшість намагалася уникнути потоку цього явища. Намагалися уникнути через те, що багатьом не подобалась домінуюча «нігілістична стихія» футуристичного руху. Поведінка футуристів була театралізована, скандалізована й епатажна. Письмо зводилося до тотальної маніфестації та невгамовної редукції та тому вважалося, що чим простіше написано, тим зрозуміліше та краще.

Футуристи проголошували революцію форми, незалежної від змісту. Футуристи привертали увагу до формального експерименту, а саме зміни поетичної мови, внесення корективів, впроваджували новітнє ставлення до слова як до матеріалу, з якого будується вірш. Це підштовхнуло митців до активної розробки нових поетичних форм, «словотворчості» (зокрема , неологізмів), крайнім проявом якого була «заум» («заумний мова»), тобто логічно незбагненні тексти. Таким віршам та творам було притаманні такі дії, як дробіння слів, перевертання, деформування, нові комбінації морфем. Під час всіх оновлень в тексті виник ряд стилістично недоречних слів, вульгаризмів, технічних термінів, математичних і музичних знаків,

графічних символів [7, с. 63]. Порушувався синтаксис, винаходилися незвичні словосполучення, відмовлялися від розділових знаків. Всі ці новації вироблялися за принципом «зрушення», зламу, канону «зрушеною конструкції». Футуристи намагалися знайти нові ритми, форми, звучання. Дуже часто у творах було об'єднані різні жанри, наприклад, документальний матеріал з фантастикою, трагічне і комічне, поетичної реклами, фольклорні мотиви тощо [6].

Європейський футуристичний рух одразу був дуже відомий в Україні, ще з самого початку заснування. Дослідниця українського образотворчого мистецтва В. Васютинська-Маркаде, надала хронологічний аналіз у якому говорить про те, що колиска авангарду створюється більше в межах Україні, ніж у Росії. Також, відомо, що російський футуризм набирав оберту в с. Чорнянка на Херсонщині у 1910 році українцями В. і Д. Бурлюками, які вважали себе нащадками козацького роду.

Український футуризм зародився через те, що відбувалася активна відмова від народництва і провінціалізму. У зв'язку з цим відбувалося визнання культурної моделі Європи, яку брали за основу. Основні принципи зарозумілої мови були вироблені на початку XX ст. в поетиці російських футуристів, зокрема відомих теоретиків футуризму – О. Кручених та Веліміра Хлєбнікова. Через те, що відбувалися експерименти над словом, створилася зарозуміла мова. Найчастіше під час експериментів, опорою слугувала звукова сторона мовлення, з наданням звукам мови і окремо взятому звукові виняткового значення [8].

Однак, саме українські футуристи наполягали на тому, що їх цікавить пошук в мистецтві, і вони мають за мету знайти новий ідеал. Митці працюючи над засобами лексичної синонімії не забували й про мовленнєву організацією твору і тому використовують контекстуальну синонімію. Стилістичні фігури художнього мовлення використовуються з метою спеціального впливу на читача. Митці можуть виконувати різноманітні художні функції та засоби. Найчастіше використовувалися функції індивідуалізації та типізації мовлення, увиразнення, та частин фрази, особливо важливих у смисловому відношенні тощо [9, с. 15].

Український футуризм є незвичайним та колоритним у всіх його проявах та формах. Українські футуристи разюче відрізняються російських та закордонних митців. Вони мали на меті створити власну, особливу та неповторну концепцію. Ідеєю їх було, те, щоб постійно пошукати сенс в мистецтві. Футуристи сприймали майбутнє з посмішкою на обличчі та оптимізмом у творах, з вірою в техніку як першопричину сучасного культурного здвигу.

Література

1. Безпечний І. Теорія літератури. Торонто : «Молода Україна», 1984. 304 с.
2. Демченко І. А. Особливості поетики О. Кобилянської: монографія. К. : Твім інтер, 2001. 208 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / [авт.-укл. Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін.]. К. : ВІД «Академія», 1997. 752 с.
4. Противенська О.Г., Мещерякова М., Теміз Я. Українська література у схемах і таблицях. Харків : Видавнича група «Академія», 1999. 100 с.
5. Шаров С.В. Самостійна робота як умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Сучасні тенденції розвитку української науки: матеріали Всеукр. наук. конф. (21-22 липня 2017 р., м. Переяслав-Хмельницький). С. 35–38.
6. Шарова Т.М., Шаров С.В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології. *Українська література в загальноєвропейському контексті*: Збірник наукових праць. Мелітополь, 2019. Випуск 2. С. 255–261.
7. Штонь Г. Художня реальність і постмодерн. *Слово і час*. 2002. №4. С. 63–64.
8. Шумило Н. Під знаком національної самобутності. К. : Задруга, 2003. 354 с.
9. Ященкович Л. Панорамам футуристичного мислення. *Всесвіт*. 1988. №4. С. 15–18.

Чимиркова О.І.
вчителька української мови та літератури
Мелітопольська ЗОШ І-ІІІ ступенів №11

БІБЛІОТЕКА В КОНЦЕПЦІЇ «МАГІЧНОГО РЕАЛІЗМУ» ЮРІЯ ВИННИЧУКА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ТАНҐО СМЕРТІ»)

Анотація. *У статті образ бібліотеки в романі Ю. Винничука розглядається як особливий простір, де зберігаються знання людства, що є поза часом і простором. Наголошується, що автор розкриває цей топос в дусі «магічного реалізму», органічно поєднуючи світ реальний та інфернальний, сповнений містики і фантастики.*

Ключові слова: *«магічний реалізм», інтертекст, бібліотека, метафора, лабіринт.*